

Nr 21.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 12 regeringsformen; given Stockholms slott den 10 januari 1947.

Under åberopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlägga härvid fogade förslag till ändrad lydelse av § 12 regeringsformen.

GUSTAF.

Herman Zetterberg.

F ö r s l a g

till

ändrad lydelse av § 12 regeringsformen.(Nuvarande lydelse¹)

(Föreslagen lydelse)

Konungen äger — — — riksdagens bifall.

Skulle i något fall rikets intresse kräva, att överenskommelse, som är av större vikt men ej angår fråga, som riksdagen äger avgöra, varder avslutad utan riksdagens godkännande, må det ske, *dock att i sådant fall den i 54 § omförmälda utrikesnämnd på sätt där stadgas erhåller* tillfälle att yttra sig, innan överenskommelsen ingås.

Skulle i något fall rikets intresse kräva, att överenskommelse, som är av större vikt men ej angår fråga, som riksdagen äger avgöra, varder avslutad utan riksdagens godkännande, må det ske; *dock skall i sådant fall utrikesnämnden eller utrikesutskottet erhålla* tillfälle att yttra sig, innan överenskommelsen ingås.

¹ Se SFS 1945: 825.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10 januari 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, WEIJNE.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga om *ändrad lydelse av § 12 regeringsformen*. Föredraganden anför följande.

Genom ändringar i § 12 regeringsformen, vilka antogos år 1921, blev Kungl. Maj:ts skyldighet att inhämta riksdagens godkännande av överenskommelse med främmande makt närmare reglerad. I enlighet med tidigare utbildad praxis stadgades därvid, att överenskommelse med främmande makt angående fråga, som riksdagen enligt regeringsformen äger allena eller med Konungen avgöra, skall framläggas för riksdagen till godkännande. Riksdagens inflytande utvidgades emellertid till att omfatta även andra överenskommelser av större vikt. Dessa skola sålunda i regel framläggas för riksdagen till godkännande. Enligt andra stycket i § 12 gäller emellertid att, om i något fall rikets intresse skulle kräva, att överenskommelse, som är av större vikt men ej angår fråga som riksdagen äger avgöra, avslutas utan riksdagens godkännande, detta må ske, dock att i sådant fall förutsättes att den i § 54 omförmälda utrikesnämnden på sätt där stadgas erhåller tillfälle att yttra sig, innan överenskommelsen ingås.

Även utrikesnämnden tillkom år 1921 genom ombildning av det s. k. hemliga utskottet till en fast institution. Nämnden utgör ett organ för samarbete mellan Kungl. Maj:t och riksdagen i ärenden som angå rikets förhållande till främmande makter. Den kan sammanträda även då riksdagen icke är samlad. Förhandlingarna ledas av Konungen, då han är tillstädes. Eljest föres ordet av statsministern eller, om ej heller denne är närvarande, av utrikesministern. Däremot kan nämnden icke såsom dess föregångare, det hemliga utskottet, sammanträda enskilt under egen ordförande för att förbereda yttranden. I § 54 regeringsformen stadgas, att rådpläging med utrikesnämnden bör i alla utrikesärenden av större vikt äga rum före avgörandet.

Sedermera har ytterligare ett av riksdagen tillsatt organ, som tager befattning med utrikesfrågor, tillkommit genom inrättandet av ett utrikesutskott.

Förslag om ett sådant utskott hade framkommit redan före 1921 års grundlagsändringar, men i samband med dessa bestämdes att det skulle åligga konstitutionsutskottet att bereda frågor rörande överenskommelser med främmande makter i sådana ämnen, som ej tillhörde annat utskotts behandling. I 1930 års betänkande med förslag angående vissa ändringar i riksdagens arbetsformer m. m. (SOU 1931: 26) föreslogs inrättande av ett nytt ständigt utskott för beredande av dylika frågor ävensom för behandling av dechargefrågor i utrikesärenden. Kommittén förordade att utrikesnämnden skulle bibehållas, i varje fall tillsvidare i avvaktan på närmare erfarenhet av den föreslagna anordningen med avseende på de utrikespolitiska ärendenas handläggning. Kommittéförslaget, som efter proposition prövades av 1932 års riksdag, blev dock av riksdagen förkastat.

I anledning av en motion återupptog konstitutionsutskottet vid 1936 års riksdag frågan om inrättande av ett utrikesutskott (utlåtande nr 36). Förslaget, som blev vilande för vidare grundlagsenlig behandling och slutligen antogs år 1937, innebar att konstitutionsutskottets uppgift att bereda vissa utrikesärenden överflyttades till utrikesutskottet, vars ledamöter samtidigt skulle vara ledamöter i utrikesnämnden. Denna bibehölls således. Angående förhållandet mellan utrikesnämnd och utrikesutskott anfördes i konstitutionsutskottets utlåtande följande: »De uppgifter utrikesnämnden skall fylla försvinna ingalunda genom utrikesutskottets inrättande, då Konungen icke kan överlägga med ett utskott, men väl med utrikesnämnden. Genom nu förordade anordning bliva nämndens och utskottets ledamöter på samma gång rådgivare till Konungen och till riksdagen utan enhetlighetens upphävande. Därjämte torde på denna väg vissa önskvärda reformer i fråga om nämndens arbetssätt möjliggöras genom praxis, utan att någon grundlagsändring erfordras; utrikesutskottet torde nämligen kunna t. ex. anordna utredningar, som för nämnden såsom sådan icke äro möjliga att åstadkomma, liksom ock utrikesutskottets blivande praxis beträffande tillhandahållande i god tid före sammanträde av erforderliga handlingar, promemorior o. d. lära komma att återverka på arbetet inom nämnden.»

Vid inrättandet av utrikesutskottet stadgades i § 37 riksdagsordningen att utrikesministern själv eller genom ämbets- eller tjänsteman ägde meddela utskottet muntliga eller skriftliga upplysningar. Detta stadgande, som innefattade ett undantag från den eljest gällande regeln att statsrådsledamot icke äger deltaga i utskott, blev sedermera år 1941 ytterligare utvidgat, så att numera jämväl statsministern och, när ärendets beskaffenhet därtill föranleder, annan ledamot av statsrådet äger meddela utskottet upplysningar på sätt nu angivits. De informationer, som sålunda från regeringens sida kunna lämnas utskottet, äro icke begränsade till ärenden som utskottet har att handlägga i egenskap av beredningsorgan. I praxis ha alltsedan utskottets inrättande dylika informationer, utan samband med visst riksdagsärende, lämnats utskottet såväl rörande vissa aktuella spörsmål som, mera allmänt, angående det utrikespolitiska läget. Denna praxis synes väl överensstämma med konstitutionsutskottets förut återgivna uttalande.

Det hade legat nära till hands att vid utrikesutskottets inrättande komplettera bestämmelsen i § 12 andra stycket regeringsformen på sådant sätt, att där avsedda överenskommelser med främmande makt kunde avslutas ej blott efter utrikesnämndens utan även efter utrikesutskottets hörande. Huruvida en sådan grundlagsändring övervägts av konstitutionsutskottet, framgår icke av dess utlåtande. Särskilt efter den år 1941 vidtagna ändringen i § 37 riksdagsordningen, varigenom även annan ledamot av statsrådet än utrikesministern erhållit möjlighet att lämna utrikesutskottet upplysningar, synes en sådan ändring vara motiverad. Det torde även i praxis ha förekommit att exempelvis en handelspolitisk överenskommelse föredragits i utrikesutskottet i stället för i utrikesnämnden, utan att erinran däremot gjorts.

Det synes önskvärt, att § 12 andra stycket regeringsformen nu ändras på sådant sätt, att utrikesutskottet i det hänseende som där avses jämställas med utrikesnämnden. På grund härav har inom justitiedepartementet upprättats *förslag till ändrad lydelse av § 12 regeringsformen.*

Föredraganden hemställer, att förslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till prövning i grundlagsenlig ordning.

Med bifall till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bertil Crona.
